

ОСОБЛИВОСТІ НІШОВОСТІ ОРГАНІЧНОГО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

І. В. Черевко, к. е. н., доцент
Львівський національний аграрний університет

Те, що органічне сільське господарство як ніша для малих і середніх сільськогосподарських виробників у сучасному економічному середовищі є реальним шляхом їх розвитку і конкурентного позиціонування їх з крупними сільськогосподарськими виробниками типу агрохолдингів і протистояти їм безпосередньо малі і середні господарства об'єктивно не в стані, і що в сучасних умовах цього і не потрібно робити - достатньо знайти свою, не зовсім зайняту нішу, і розвивати свій бізнес безпосередньо у ній, і що ніби практика свідчить, що такий шлях розвитку сільського господарства є ефективний і виправданий останнім часом набуває все більшого розголосу і поширення в науковій та популярно-науковій літературі. Однак кожне явище для його розуміння потребує відповідних досліджень, а не сліпого сприйняття «на віру». Наприклад, те, що виробництво органічної продукції у світі є прерогативою виключно дрібних господарств, які забезпечують цю пресловуту прецизійну органічність у виробництві сільськогосподарської продукції, є черговим міфом: у вирощуванні органічної продукції інвестують такі компанії Kellogg's, Pepsico, Heinz, Coca-Cola, Kraft, виступаючи при цьому під назвами екологічних фірм, які успішно викупили – Heinz, наприклад, купив їх 19. В Європі у цей сектор інвестують Tesco і Carrefour [5].

При цьому слід мати на увазі, що органічному сільському господарству як об'єктивно нішовій галузі властиві і всі недоліки.

притаманні кожній нішовій галузі, зокрема такий, як перехідний характер – те, що сьогодні є нішовим, через певний час може перейти у розряд традиційного. Крім того, саме органічне сільське господарство як нішова галузь має свої специфічні особливості, властиві тільки цій галузі. До саме таких особливостей, які відрізняють цю галузь від інших нішевих, є те, що органічне сільське господарство, при всіх його перевагах, порівняно із традиційним (конвенціональним), має низку явно виражених недоліків. Така особливість практично відсутня у всіх інших нішевих сільськогосподарських галузях.

Зокрема, недоліком органічного сільського господарства є набагато нижча урожайність сільськогосподарських культур, порівняно із конвенціональним сільським господарством, внаслідок чого органічними продуктами харчування нагодувати весь світ не вдасться, оскільки площа сільськогосподарських угідь і взагалі землі, придатних для сільськогосподарського використання є об'єктивно обмежена площею поверхні нашої планети [2]. Найбільша ж проблема органічного сільського господарства полягає в тому, що воно використовує більше землі, ніж звичайне сільське господарство. Більшу частину негативного впливу сільського господарства викликає саме використання землі [1]. Альтернативі ж землі як основі виробництва сировини для продукції харчування в реальній перспективі поки що не спостерігається.

Органічна сільськогосподарська продукція є набагато часо-працємкішою, ніж її конвенціональний аналог, в силу специфіки технології її вирощування і одержання. Внаслідок цього органічне сільське господарство економічно оправдується у більшій мірі у господарствах менших за розмірами, оскільки великі затрати ручної праці не дозволяють займатись таким виробництвом на великих площах. Перехід на органічний шлях розвитку у більших за розмірами господарствах пов'язаний із необхідністю жертвувати якимось рівнем цієї органічності з огляду на об'єктивну вимушеність застосовувати велику кількість працівників і цим здорожувати кінцеву продукцію. При цьому вона наразі є менш доступною для населення, оскільки в силу її високої вартості вона продається здебільшого у спеціальних магазинах. Та й вигляд у такої продукції є переважно не такий яскравий, як у конвенціональної [7].

Виробництво такої ж кількості продукції з використанням природних методів вимагає набагато більшого залучення площі угідь, ніж у звичайному сільському господарстві. Деякі джерела також свідчать про те, що органічне землеробство забруднює підземні води азотними сполуками в більш значній мірі, порівняно з традиційним

сільським господарством [4]. Польща, наприклад, в значній мірі відповідає за прогресивну евтрофікацію і деградацію Балтійського моря, оскільки з її території походить майже половина біогенів, що надходять у воду (азот і фосфор). Значну частку в цьому займає польське сільське господарство [6].

До групи зазначених недоліків слід віднести і такий, як те, що продукція цього сектору є порівняно значно дорожча від конвенціональної. В умовах низького рівня купівельної спроможності, характерного для України, ця особливість призводить до того, що більше 80% української органічної сільськогосподарської продукції експортується, на знаходячи у нас відповідного попиту як безпосереднього – серед споживачів її як кінцевої, так і серед переробників.

За результатами досліджень американських спеціалістів Кроудера і Реганолда, органічні ферми є на 5-7 % дорожчі від тих, що функціонують на традиційних засадах, а вже на полицях магазинів органічні продукти є дорожчі від їх конвенціональних аналогів як мінімум більш ніж на 30%, що автоматично нівелює всі попередні різниці в коштах виробництва продукції. Однак, на їх думку, органічні продукти харчування мають хороші ціни, тому що це вони наразі все ще є нішовими. Лише 1 % сільськогосподарських культур сьогодні є «еко». Як оцінюють американці, якщо цей ресурс, наприклад, подвоїть обсяги своєї пропозицію, він стане настільки великим, що органічні продукти втратять свою цінову премію у порівнянні із звичайними [3].

У інших країнах така специфіка органічної продукції як її висока ціна вже у значній мірі елімінується. У Польщі, згідно проведених досліджень, третина громадян вже готові, принаймні, час від часу платити за органічну продукцію у 2-3 рази дорожче, ніж коштують її традиційні аналоги, тому темпи зростання ринку органічної сільськогосподарської продукції тут є на рівні 20-30% на рік [5]. У значній мірі це є наслідком: переконання щодо того, що органічне продовольство не містить хімії, в першу чергу – пестицидів; бажання купити ніби здоровіше продукти, які містять більше вітамінів, мікроелементів тощо і мають кращий смак. Має місце також турбота про захист навколишнього середовища, бо саме органічне сільське господарство, судячи по цій назві, має йому сприяти. [5].

Органічне сільське господарство опирається у ґрунті речей практично на одну засаду: хімічні засоби, створені людиною, є шкідливими для людини, хоча за логікою речей, чи якась субстанція є шкідлива для людини вирішують її властивості і доза застосування, а не природне чи штучне походження. При цьому випускається з уваги, що органічне продовольство також не є вільним від хімії – все, що ми

імо, складається із хімічних елементів і їх сполук. Крім того, органічна продукція, вочевидь, містить менше пестицидів, але це не означає, що у її вирощуванні не застосовуються хімічні ЗЗР: правила ЄС дозволяють застосування 26 так званих екологічних пестицидів, натуральне походження яких проте зовсім не гарантує їх меншої токсичності [5]. А тим, хто зберігає у пам'яті ситуацію із DDT, слід взяти до уваги, що на сьогодні у світі функціонує багато державних та транснаціональних інституцій, що контролюють охорону навколишнього середовища і моніторують застосування у сільському господарстві синтетичної хімії. Змінилась і промисловість, що їх виготовляє, змінились і самі ці хімічні засоби. Змінились і наші знання. Виявляється, людина споживає із продовольством біля 5-10 тис. натуральних пестицидів, які рослини самі виробляють з метою боротьби із різними організмами, що їх атакують. Тому із загальної кількості пестицидів, що їх споживає людина, 99,99 % мають натуральне походження [5]. Але, якщо синтетичні хімічні засоби досліджуються досить ретельно, то про природні аналоги ми знаємо досить мало. Концентруючись на ледве 0,01 % наявних у рослинах сучасних пестицидах, ми не беремо до уваги того, що 71 % синтетичних сучасних пестицидів мають меншу токсичність ніж ванілін, а 97 % - ніж кофеїн чи аспірин.

У органічному сільському господарстві жодного вибору не зроблено на основі перевірених ефектів. Головним критерієм є те, що пестицид повинен бути «природним», навіть якщо він гірший у всіх інших аспектах. Це означає, що ідеологія стоїть над доказами. Це ґрунтується на помилці «звернення до природи», на невиправданому припущенню, що щось «природне» буде у будь-якому випадку магічно краще, ніж будь-що, створене в промисловій системі [1].

Неправдою є і те, що сертифіковані екологічні продукти дають нам гарантію здорової їжі. Значок «еко-лист» не додає впевненості в тому, що означені ним продукти харчування є здоровіші чи кращі. З точки зору здоров'я споживачів та в плані вмісту поживних речовин, таких як, наприклад, вітамін С, бета-каротин або кальцій, органічні та звичайні продукти харчування не відрізняються. Більш важливим є здорове харчування, багате на овочі та фрукти, ніж те, чи є вони екологічними чи звичайними [5].

Таким чином, органічному сільському господарству як нішовому напрям розвитку цієї галузі властиві специфічні особливості, які головним чином пов'язані із його об'єктивними недоліками і з тим, що у реалізації цього напрям на жаль переважають ідеологічні аспекти над реальними фактами та науковими доказами.

Список літератури

1. Novella St. 2017. Rolnictwo organiczne nie służy środowisku. <http://www.listyznaszegosadu.pl/rolnictwo-organiczne-nie-sluzy-srodowisku>.
2. Organiczne rolnictwo nie da rady wyżywić świata. 2018. <http://zdrowiepowraca.pl/artukul,organiczne-rolnictwo-nie-da-rady-wy-zywic-swiata>.
3. Organiczne rolnictwo się opłaca. 2018. <http://www.miasto2077.pl/organiczne-rolnictwo-sie-oplaca/>.
4. Rolnictwo ekologiczne. 2018. <https://bactotech.pl/blog/rolnictwo-ekologiczne/>.
5. Rotkiewicz M. 2013. Ekościema, czyli mity zdrowej żywności <https://www.polityka.pl/tygodnikpolityka/nauka/1549063,1,czym-na-prawde-jest-rolnictwo-ekologiczne.read>.
6. Skąpski K. 2018. Bałtyk umiera przez „czarne złoto rolnictwa” <http://zielonewybory.pl/baltyk-umiera-przez-czarne-zloto/>.
7. Wady i zalety żywności ekologicznej. <http://ekodolina.e-sochaczew.pl/media/tresc/wady-i-zalety-zywnosci-ekologicznej/5947/408>.